

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2016 m. liepos 22 d. *

Pašventintas paminklas Šimoniu girių partizanams atminti

Šv. Mišiomis Svėdasų Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčioje prasidėjo pirmųjų Anykščių rajone Šimoniu girių įsikūrusių partizanų pagerbimas. Jas aukojo kunigas Vidas Juškėnas.

Dalyvavo Anykščių rajono meras Kęstutis Tubis, Svėdasų seniūnas Valentinas Neniškis, Svėdasų girininkijos girininkas Donatas Tuska, LPKTS Kupiškio filialo nariai, LGGRT centro ir Lietuvos archyvų departamento atstovai.

Po šv. Mišių B. Buivydaitės aikštėje prie paminklo žuvusiemis Svėdasų krašto partizanams atminti padėjome gėlių ir uždegėme žvakucių. Istorikas Gintaras Vaičiūnas papasakojo apie Svėdasų krašto partizaninių pasipriešinimą okupuotoje Lietuvoje.

Nuvykė į Šimoniu girią, pagerbimą tėsême prie paminklo, pastatytu pirmiesiems Šimoniu girių partizanams. Čia padėjome gėlių, uždegėme atminimo žvakucių. Renginį vedė LPKTS Anykščių filialo pirmininkė Prima Petrylienė. Paminklą pašventino kunigas Vidas Juškėnas, ty-

los minute pagerbėme žuvusius partizanus. Nuaidėjo trys Lietuvos krašto apsaugos karių garbės salvės.

Sio paminklo statybos istorija tokia. Istorikas G. Vaičiūnas KGB archyvuose surado Nepriklausomos Lietuvos būrio vado Jurgio Guzo dienoraštį, kuriaame buvo aprašyta, kur ir kaip kūrėsi pirmieji Anykščių krašto Šimoniu girių partizanai. LPKTS Anykščių filialo valdybos narys Gerimantas Kaklauskas yra šio paminklo statybos iniciatorius. Darbais ir statybinėmis medžiagomis remė KASP Vyčio apygarados 5-osios rinktinės 505 kuopos savañoriai, Anykščių urėdija, Svėdasų girininkija, UAB „Kurklių karjeras“ ir LPKTS Anykščių filialas. Paminklo statybai finansinę paramą skyrė Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga ir Anykščių rajono savivaldybė.

Istorikas G. Vaičiūnas išsamiai papasakojo apie pirmuosius Šimoniu girių įsikūrusius partizanus. „1944 metų spalio 15 dieną keturi Svėdasų valsčiaus gyventojai nutarė kurti pogrin-

džio organizaciją ir kovoti už Lietuvos laisvę. Tai Lietuvos kariuomenės puskarininkis, buvęs Svėdasų valsčiaus šaulių būrio vadės, J.Tumo-Vaižganto sesers Marijonos Nakutės vaikaitis Albertas Nakutis iš Malaišių kaimo, sau-

lys iš Kunigiskių kaimo Augustinas Balutė, inžinierius-geodezininkas Jurgis Guzas iš Galvydžių kaimo ir inžinierius-geodezininkas Juozas Rimkus iš Vikonių kaimo.

(keliamas į 8 psl.)

Pravieniškių raudonųjų buku alėja – nekaltųjų kraujo simbolis

„Ginklą pakelti prieš kalini, prieš gulintį ir negalintį priešintis – žmogiškumo esmės ir prasmės praradimas. Kasmet susirinkę čia tarsi bandome sugrąžinti žmogiškumo esmę iš suklastotos netiesos, iš abejingumo „nedalyvauoti“, iš paviršutiniškumo „o kam to reiki?“ – kalbėjo buvęs kapelionas kunigas Alfonsas Bulota prie kryžiaus, skirto 1941 metų birželio 26 dienos Pravieniškių aukų atminimui.

Prieš 75 metus Pravieniškėse Raudonoji armija įvykdė pasibaurėtiną teroro aktą – nužudė per 400 stovykloje kalėjusių ir jos apsaugoje dirbusių žmonių, atsitiktinių praeivių. Liudininkų teigimu, stovykloje tuo metu buvo apie 500 žmonių, iš kurių apie 60 paþyko pabègti gyviems prasidéjus žudy-

nëms: vieni paspruko tik atvykus rusams, kiti išliko gyvi po lavonų krūvomis... Siandien jau nebéra gyvujų, kurie galėtų papasakoti savo akimis regėtus kruvinus įvykius, tačiau dar nemazai tų, kurie matė Pravieniškes netrukus po žudynių ar girdėjo išlikusių gyvų liudininkų pasakojimus. Toks žmogus yra ir nužudytyjų Elenos ir Kazio Budrių dukra Jadvyga Gečaitė-Jasevičienė. I minėjimą ji atvyko kartu su dukra pote Janina Lanauškiene ir vaikaičiais.

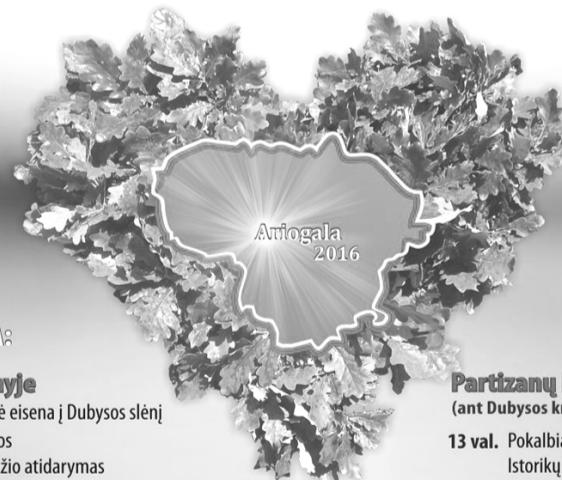
Skaudus iki širdies gėlos ir sukrentiantis iki sielos gelmių jos liudijimas apie tai, ką ji sužinojo ir pamatė su močiute liepos mënės, atvykusi į Pravieniškes pasiūti per stebuklą gyvos išlikusios sesutės Janytės: „Mama buvo nėščia...
(keliamas į 8 psl.)

Ariogaloje, Dubysos slėnyje

Rugpjūčio 6 d., šeštadienį

SU LIETUVA ŠIRDY

Lietuvos tremtinių, politinių kalinių ir Laisvės kovų dalyvių saskrydis

PROGRAMA:

Dubysos slėnyje

- 10 val. Šventinė eisenė į Dubysos slėnyje
- 11 val. Šv. Mišios
- 12 val. Sąskrydžio atidarymas
- 12.30 val. Jungtinio tremtinių choro koncertas
- 13.30 val. Svečių sveikinimai
- 14 val. Šventinė popietė: dainuoja Edmundas Kučinskas, groja Regimantas Šilinskas, šventės dalyviai šokdina tautinių šokių ansamblis „Vaiva“
- 17 val. Šventės uždarymas

Partizanų bunkeryje (ant Dubysos kranto)

- 13 val. Pokalbiai apie partizanų ginkluotę. Istorikų įžvalgos, demonstravimas
- 14 val. Pokalbiai apie partizanų aprangą. Rekonstruktorių atradimai, apžiūra
- 15 val. Pokalbiai apie partizanų spaudą. Apžvalga, skaitymai

Filmų ir parodų palapinėje

- 12.30 val. Filmas „Žibas - Džukijos legenda“. Pokalbis filmo kûrėjais
- 14 val. Parodos „Tremties vaikai“ atidarymas
- 14.15 val. Filmas „Choras“
- 14.30 val. Filmas „Misija Sibiras‘15: keturiolika nežinomybės dienų arba kaip mes gerėme kavą su bobute“ ir diskusija su „Misija Sibiras“ dalyviais
- 16 val. Filmas „Su Lietuva širdy gyvename“

ORGANIZATORIUS

VYKOJTOJAS

PARTNERIAI

RĒMEJAI

Istorija be „baltų dėmių“

Aktyvesnių sovietų saugumo veiksmų prieš lietuvių išeiviją pabaiga (šeštasis dešimtmetis)

1953 metais Stalino mirtis lémė nemenkus pokyčius sovietų vidaus ir užsienio politikoje. I valdžią veržesi L.Berija, kuris émési kartais nepaaiškinamų pertvarkų, tiksliau sakant, neuvokiamos jų priežastys. 1953 metų kovą MGB ir MVD sujungtos į vieną MVD. Tas sprendimas gal dar anksčiau buvo numatytas bendrame SSRS Ministerijos tarybos reformų kontekste, nes tuo metu sujungtos ir kitos sovietų žinybos (tarp jų Gynybos ministerija). L.Berija pradėjo vadovauti saugumo struktūroms, kuriomis remiantis numatyta galimai pertvarkyti SSRS vidaus ir iš dalies užsienio politiką, nors vėlesni įvykiai parodė, kad pasikliaujant vien tik saugumo sistema, nebubo galima atlkti jokių esminiu pakeitimų: partijos vadovybė ir Gynybos ministerija buvo daug stipresnės ir įtakingesnės šalies vidaus valdymo sistemoje. Reformos tiesiogiai veikė LSSR gyvenimą ir lémė LSSR MVD sistemos pokyčius. Kokie vyko struktūriniai ir kadriniai pokyčiai – kita tema, bet faktas, kad režimas pradėjo švelneti.

Nepaisant šalies viduje įvykusių pertvarkymų, skatinusių keisti slaptos veiklos priemones ir prisiderinti prie naujų sąlygų, išorinių veiksnų sovietų saugumas nepajégė kontroliuoti. Kartais prie jų tek davau tik prisiderinti. Daugiausia nepatogumų MGB (vėliau KGB) struktūroms kélé lietuvių sklaida po įvairias pasaulio šalis, prasidėjusi dar penkojo dešimtmečio pabaigoje. Tai sukélé atitinkamų padaliniių sąmyši. Sovietų saugumui veikti prieš lietuvių karą pabégėlius, dažniausiai gyvenusius kompaktiškai DP stovyklose Vakarų Vokietijoje, buvo nepalyginai lengviau nei prieš lietuvius, pasklidusius po įvairius pasaulio kraštus. Būtent sajungininkų okupuotoje Vokietijos teritorijoje buvo sukoncentruota

beveik visa LSSR MGB užsienio agentūra, nukreipta prieš lietuvių emigraciją. Lietuviams pasklidus po pasauli, rinkti informaciją apie išeiviją pasidare nepalyginamai sudétingiau. Daugeliis saugumą dominusiu asmenų, išvykusiu iš Vokietijos, tapo nepasiekiami. Nors ir vyko šie nekontroliuojami pokyčiai, saugumas tėsė duomenų apie besiskirstančius užsienio lietuvius rinkimą. Neretai tik iš laikraščių publikacijų sužinodavo apie kai kurių asmenų pasitraukimą į vieną ar kitą užjūrio šalį.

Paskui emigrantus iš Europos dažniausiai į JAV persikėlė ir pagrindinės emigracines organizacijos, pvz., Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto (VLIK) centrinių valdymo organų po 1955 metų įsikūrė JAV teritorijoje. Kuriam laikui Vakarų Vokietijoje pasiliuko komiteto Vykdomoji taryba ir ELTOS redakcija. Saugumiečiai savaip aiškino VLIK skyrių persikėlimo į JAV priežastis, neretai vėl prisimindami nuopelnus sau. 1957 metais manyta, kad dėl saugumo veiklos VLIK „Vakarų Vokietijoje iš esmės nutraukė savo prieišką veiklą“. Vėliau KGB dar užtikrinčiai kalbėjo apie savo pasiekimus, teigdamas: „Dėl Valstybės saugumo organų įvykdytų veiksmų pavyko visų pirma dezorganizuoti VLIK veiklą, sukompromituoti jo vadovus, sukelti sumaištį ir nepasitikėjimą į šio centro šalininkų stovyklą. Tai privedė prie nebūto tarpusavio kovos paastrėjimo ir panaikino ankstesnį pasitikėjimą iš amerikiečių pusės“. Žinoma, VLIK nariai jautė destrukcinių saugumo poveikį, bet tai nesustabdė komiteto veiklos. Persikėlus į JAV, organizacija nenutraukė pradėto darbo. Saugumo pajėgos vėl planavo naujus veiksmus prieš ją, bet kitomis aplinkybėmis. JAV teritorijoje kūrėsi nauji susivienijimai. Stai 1957 metais, susiun-

gus dviem lietuvių išeivijų organizacijoms – „Santarai“ ir „Šviesai“, susikurė būsimas KGB sekimo objektas – federacija „Santara – Šviesa“. Steigimosi metu ji nebubo saugumo akiratyje, pradėta išidėmėti nuo septintojo dešimtmečio vidurio.

Šeštajame dešimtmečje daug kas keitėsi SSRS viduje ir tarptautinėje politikoje. Svarbiausia – įtampa tarp Sovietų sajungos ir JAV pradėjo mažėti. Bet LSSR valdžios bendrasis pozūris į „nacionalistinę“ lietuvių išeiviją nelabai kito. Sovietų saugumas irgi laikėsi panašios nuomonės. Kuo toliau, tuo labiau LSSR saugumo padalinio vadovybė neramino lietuvių išeivijų vykdomi darbai, skleidžiama ir stiprėjanti propaganda radijo bangomis. KGB prie LSSR MT pirmininkas K. Liaudis kalbėjo: „Lietuvių nacionalistiniai centrai užsienyje Amerikoje, Vakarų Vokietijoje, visokios radio stotys vykdo arsią propagandą prieš mus, pasaikoja visokius nebūtus dalykus“. Antisovietiškiausiu susivienijimu tebelaikytas VLIK. To laikotarpiu dokumentuose vėl buvo kartojami seni teiginiai apie VLIK tarnybą „kapitalistinių valstybių žvalgybų naudai“. Komitetas toliau figūravo KGB dokumentuose, kaip pagrindinis priešininkas tarp lietuvių emigrantų.

Neturint pakankamai galimybių veikti prieš po pasauli pasklidusius taučiečius, KGB veikla buvo sukoncentruota prieš Vakarų Vokietijos lietuvius, nes čia susidarė palankiausios sąlygos veikti anksčiau infiltruotai saugumo agentūrai. Be to, ši teritorija buvo arčiausiai SSRS sienos.

Šeštajame dešimtmečje, saugumo duomenimis, Vakarų Vokietijoje gyveno tik apie 10–15 tūkst. lietuvių, bet joje dar kurį laiką pasiliuko nemažai emigracių organizacijų atstovybių ar net

vadovybių. Todėl daugiausia jėgų nukreipta prieš šiuos lietuvių susivienijimus, siekiant dezorganizuoti ir nutraukti jų veiklą. Susidariusios sąlygos lémė, kad šeštajame dešimtmetje Vakarų Vokietija tapo svarbiausia sovietų žvalgybos veiklos prieš lietuvių emigraciją arena.

Seštojo dešimtmečio pradžioje dar buvo planuojami „aktyvūs veiksmai“, neva galintys paveikti ar kardinaliai pažeisti lietuvių emigracijos gyvenimą. Toks savo mastais ir priemonėmis išsiskiriantis projektas buvo parengtas 1953 metais, numatant net fizinį asmenų likvidavimą, ko nebūta ankstesniuose planuose prieš lietuvių emigrantus arba bent apie tai nešilkių duomenų. Darytina išvada, kad sovietų pusei įgriso nekontroliuojama politinė lietuvių emigracija ir todėl nutarta su kai kuriais asmenimis susitvarkyti radikaliam būdu.

Visą operaciją turėjo įvykdyti pasižymėję kovose su partizanais agentai „Kirvis“, „Liūtas“, „Bagdonas“ (o kaltę prisiimti agentas „Sedmoj“) t. y. likviduoti plane numatytus 7 asmenis, iš jų 6 lietuvius: VLIK pirmininką Mykolą Krupavičių, gen. Stasią Raštikį, buvusieną 1941 metų birželio sukilimo vadovą, Europos Lietuvos fronto bičiulių vicepirmininką Leoną Prapuolenį, Vokietijos lietuvių bendruomenės krašto valdybos pirmininką inž. Praną Zundę, buvusius Lietuvos kariuomenės kariškius – A. Vazelį, J. Kupstą. Septintasis – tai vienas vokiečių tautybės asmuo – buvęs Lietuvos jėzuitų vadovas ir Kauno jėzuitų gimnazijos direktorius Johanas Kipas. Visi jie kaltinti tarnavimu užsienio šalių žvalgboms. Šis planas rengtas politinių pasikeitimų SSRS viduje išvakarėse, o tai irgi neabejotinai salygojo jo neigvendinamumą.

(keliamo į 4 psl.)

Metai...

„Oj, kaip bėga metai...“ – primena žodžiai dainos. Deja, metai bėga ne tik dainoje, bet ir gyvenime. Tik kam juos atiduodame, kam skiriame, ar randame laiko pagalvoti, pasverti savo minyste bėgančiųjų ir prabėgusių vertę.

Metai – ne diena. Tik sovietmečio kaliniai, nuteisti ilgiems nelaisvės metams, galėjo juokauti, kad dešimt metų – nedaug. Žiema – vasara, žiema – vasara ir, žiūrėk, jau baigiasi tavo kančių metai, jei nepridės, liaudies priešui. Tai skriaudos už meilę Tėvynei išraiška, ne juokas.

Metai – ilgas laikotarpis. Daug gerro, daug ir blogo galima padaryti per metus žmonėms ir savo žemei. Gerai, kad žmonių atmintyje lieka ryškesni gėri daigai, nors negalime pamiršti ir blogio, kuris lyg purvina virvė tepa rankas ir atmintį.

Metų veidrodyme matai ir klausia savęs, ar negalėjau nors trupinėliu sumazinti blogį, išsikerojusį kaimynystėje, prisiglaudusį žmonių sąžinę. O juk

kartais užtenka kumšteliimo sustabdyti besiveržiančiai šunybei. Ar visada užtenka drąsos ir ryžto sulaikyti pakelą ranką smūgiui ar išdavikiškam parašui? Nemeluokime sau.

Metai metams nelygūs. Vieni palieka šviesą širdy, kiti skausmą ir skriauda. Bet ne metai kalti, o žmonės. Kas neprisimena pirmosios meilės, Mendelson maršo, pirmo kūdikio, atėjusio į ši pasaulį, verksmo, seimos židinio šilumos visuose šios žemės speiguose...

Tad paieškokime ir daugiau šviesių akimirkų metuose, žmonėse, mus supančiuose ir padedančiuose džiaugtis gyvenimu. Skundžiamės vargais, bet juk randame savyne jėgų kurti grožį, sodinti gėlę, savo ir artimo gėlas ašaras džiovinti daina. Tiesa, kai kas nusiskundžia, kad nusibodo liūdnos tremtinii dainos. Bet juk jau ketvirtis amžiaus, kai mūsų poetai nerašo naujų tremtinii chorams, o Sibiro taigoje dainuotos persunktos gimtojo krašto ilgesiu, žuvusių kovos draugų gailesčio įkvėp-

tos, lyg įdagas išliko širdyje ir liko amžinai. Metai, ir tie bejėgiai užgesinti jų atmintį ir atminimą. Ji gyva nebyliuose, be žodžių šaukiančiuose nepamiršti ir kukliuose paminkluose – išeinančios karatos dėkingumo už laisvę ženkluose.

Metai – gyvenimo kelio žymenys. Jie negali nekelti pagarbos atvedę į šią dieną, kai plevėsuoją Trispalvės, džiaugiamės Vyčiu. Reikia, dar labai reikia kovoti prieš vertybų nevertinimą, savo kalbos, savo tautos pardavimą. Kaip galima vadinti moksleivius, jaunimą, nemokančius savo kalbos, nežinančius savo tėvynės istorijos. Negalime nesididžiuoti savo tautos, savo valstybės laimėjimais, bet ne veltui sakoma, kad šaukštasis deguto ir statinė medaus su gadina. Tenka apgailestauti, kad nemojamė ugdyti patriotiškumo, meilės savo žemei jaunimo protuose ir sąžinėje. Ar susigriebime, kai su vaikais ar vaikaičiais kalbēti reikės vertėjo (jei tokį rasime)?

Metai praeina... Kiek neatlikta dar-

bū, kiek praeities šešelių temdo mūsų šiandieną ir ateitį. Sunku suskaiciuoti, kiek per metus yra blogą prisiminimą palikusiu. Sakoma, apie mirusiuosius gerai arba nieko. Sunku mineti geruju nusikaltusius savo žmonėms. Pavyzdys užkrečiamas: vis daugiau atsiranda nuogų karalių, manančių likti nepastebėtai, kokia jų apranga. Būkime akylūs, visi geros valios žmonės ir laiku pastebékime jų nuogybę. Tuo padésime ir sau, ir visai mūsų žemei, jos ateiciai.

Ačiū metams ir žmonėms tuose metuose, išsaugojuisems laisvę, nors daug késintasi į ją. Ačiū partizanams, politiniams kaliniams, tremtiniams, kurių meilės Tėvynei neužgesino stribų kulkos, kalėjimų kamerose ir Sibiro speigas. Ačiū Medininkų, Sausio 13-osios didvyriams, SKAT nepriklausomybės sargybiniams, visiems, nepamiršusiems esą lietuvių. Giedodami „Lietuva, Tėvyne mūsų...“ mintyse prisiminkime nusipelniusius Laisvei ir Tėvynei.

Algirdas BLAŽYS

Įvykiai, komentarai

NATO viršūnių susitikime – istorinė diena Lietuvos saugumui

Liepos 8 dieną Varšuvoje Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė dalyvavo NATO viršūnių susitikime, kuriame pagrindinis dėmesys buvo skiriamas Baltijos šalių ir Lenkijos bei Juodosios jūros regiono šalių saugumo užtikrinimui.

NATO šalių lyderiai vieningai pripažįsta, kad rytiame NATO flange Rusija yra pagrindinė grėsmė Aljansui. Reaguojant į agresyvius Rusijos veiksmus sutarta stiprinti atgrasymo pajėgumus visomis sajungininkų turimomis priemonėmis – nuo įprastinės ginkluotės iki raketinių pajėgumų ir branduolinės gynybos. Pirmą kartą patvirtintas visas kompleksas konkretių ilgalaikių karinių kolektyvinės gynybos priemonių,

kurios padės atgrasatyti Rusiją nuo kėsinimosi į Baltijos ir kitas NATO šalis.

„Galime šią dieną pavadinti istorinę Lietuvos saugumui. Nuo šiandien mūsų žmonės tikrai gali jaustis ramesni ir saugesni, nes patvirtintas visas arsenalas konkretių karinių priemonių grėsmėms atgrasatyti ir taikai užtikrinti. Iškilus būtinybei galėsime pasitelkti visokeriopą sajungininkų pagalbą ir pastiprinimą. Pirmą kartą nuo išstojimo į NATO turime garantuotus rimtus ir ilgalaikius karinius pajėgumus“, – sako Prezidentė.

NATO viršūnių susitikime patvirtinta, kad kiekvienoje Baltijos valstybėje ir Lenkijoje bus dislokuota po 1000 karių daugianacionalinį sajungininkų batalioną, kuriuos formuos

JAV, Vokietija, Jungtinė Karalystė ir Kanada. Lietuvoje bataliono formavimui vadovaus Vokietija, savo pajėgos prie jo prisiėdė Beniliukso šalys, Norvegija ir Prancūzija. Latvijos bataliono formavimui vadovaus Kanada, Estijos – Jungtinė Karalystė, Lenkijos – JAV. Lenkijoje bus dislokuotas ir brigados dydžio (3–4 tūkstančiai karinių) sunkiosios karinės technikos karinis junginys, kad esant būtinybei bet kuria regiono šalį operatyviai pasiektų pastiprinimas.

Taip pat NATO viršūnių susitikime patvirtintos priemonės, kurios apsaugos Baltijos šalis nuo galimos karinės izoliacijos ir NATO pastiprinimo atėjimo blokados. Šios priemonės įtrauk-

tos į NATO gynybos planus ir bus patikrintos per simuliacijas pratybose. Sutarta ir dėl NATO gynybos planų atnaujinimo pagal realius grėsmių scenarijus ir nuolatinio jų testavimo intensyviose pratybose. Taip pat užsitikrintas greitesnis Aljanso sprendimų priėmimo mechanizmas – nuo šiol sprendimus dėl greitojo reagavimo pajėgų panaudojimo priims NATO karinių pajėgų vadadas Europoje, o ne Šiaurės Atlanto Taryba.

Lietuvos ir kitų NATO valstybių saugumui taip pat labai svarbūs susitarimai dėl raketinės gynybos sistemų Rumunijoje ir Lenkijoje naudojimo viiso Aljanso saugumui bei dėl išankstinių karinės įrangos dislokavimo vietų Rytų flange, taip pat ir Lietuvoje.

SPIEGEL ONLINE duotame interviu Prezidentė parodė tvirtą nuostatą dėl gynybos

NATO viršūnių susitikime Lietuvos Prezidentė Dalia Grybauskaitė buvo viena iš kietosios linijos šalininkų. Lietuvoje Prezidentė ginkluoja savo šalies pajėgas. Pokalbio metu ji paaiškino, kodėl, nepaisant vėl šalyje įvestos karo prievolės, privalojo šaukimo iki šiol neprireikė. D. Grybauskaitė palaiko kietą poziciją Rusijos atžvilgiu, kurios buvo nutarta laikytis savaitsgalijų vykusiame NATO viršūnių susitikime. Rusija yra neprognozuojama, o prezidentas Vladimiras Putinas kenčia nuo paranojos, teigia D. Grybauskaitė SPIEGEL ONLINE duotame interviu.

Prezidentė tvirtina negalinti atmeti Rusijos įsiveržimo galimybės. Jeigu Putinas „kur nors įžvelgs silpną vietą, ja pasinaudos.“ Todėl, Prezidentės manymu, ką tik priimtas NATO sprendimas dislokuoti daugiau pajėgų Baltijos valstybėse ir Lenkijoje yra labai svarbus. „Tai simbolinis buvimas, jo pakakas atgrasymo tikslams.“

SPIEGEL ONLINE: Ponai Prezidente, ar esate patenkinta NATO viršūnių susitikimo rezultatais?

Dalia Grybauskaitė: Taip, nes pirmą kartą pajutome, kad iš mūsų nuogastavimus žvelgianta rimtai. Dar prieš trejus metus visi sakė, kad mes, trys Baltijos valstybės ir Lenkija, perdedame. Dabar mums neberekia nieko įtikinėti, kad gyvename grėsmės akivaizdoje. Savo agresyviais veiksmais Putinas tai padarė už mus. Ir rezultatai akiavazdūs: pirmą kartą po Šaltojo karo pabaigos NATO vėl investuoja į savo

teritorijos apsaugą.

SPIEGEL ONLINE: Ar buvo nesutarimų?

Dalia Grybauskaitė: Ne, sutarėme dėl visų punktų. Paketas apima ne tik atgrasymo priemones ir bendrą priešraketinę gynybą. Taip pat sutarėme vykdyti daugiau pratybų: vien tik mūsų regione šiaisiai metais jų bus 170. Šiose pratybose bus kalbama ne tik apie konvencinę gynybą, bet ir apie kibernetinę gynybą bei gynybą nuo propagandos. Tačiau mes ne tik reikalaujame – esame ir patys pasirengę didinti nuosavą indėlį.

SPIEGEL ONLINE: Pavyzdžiu?

Dalia Grybauskaitė: Smarkiai padidinome išlaidas gynybai – vien tik Lietuvoje 30 procentų. Šiuo metu tai dar kol kas yra 1,5 procento bendrojo vidaus produkto, bet 2018 metais pasieksime NATO nustatytą dviejų procentų ribą. Modernizuojame savo kariuomenę, perkame geriausią ginkluotę.

SPIEGEL ONLINE: Jūsų užsienio reikalų ministras, kalbėdamas apie NATO viršūnių susitikimą, pareiškė, kad po tūkstantį NATO kareivių trims Baltijos valstybėms ir Lenkijai yra per mažai.

Dalia Grybauskaitė: Tai simbolinis buvimas, jo pakakas atgrasymo tikslams. Konvencinio konflikto atvejis – tai, žinoma, visai kas kita, bet tam egzistuoja atitinkami gynybos planai.

SPIEGEL ONLINE: Ar iš tiesų būtina, kad Rusija gali užpulti tris Baltijos valstybes?

Dalia Grybauskaitė: Man nepatinka žodis „baimė“. Gyvenome okupuoti Rusijos, žinome, kad ši mūsų kaimynė yra neprognozuojama ir agresyvi. Prieš Antrajį pasaulyną karą turėjome nemažą armiją, bet kai sovietai įžygavo į mūsų teritoriją, nė kiek nesipriestiname. Daugiau taip nebus. Ir nesvarbu, ar šalis didelė, ar maža, svarbu tik pasirūžimas priešintis. Ar žinote, kas teikia man pasitikėjimo?

SPIEGEL ONLINE: Ne.

Dalia Grybauskaitė: Nuotaikos mūsų šalyje. Prieš dvejus metus sugrąžinome privilomąją karo tarnybą, bet privalojo šaukimo taip ir neprireikė, nes ateina tiek daug savanorių. Pasitikėjimas savimi – tai geriausia gynybos priemonė.

SPIEGEL ONLINE: Bet vis dėlto, ar nesibaigiamate Rusijos įsiveržimo?

Dalia Grybauskaitė: Po to, kai Rusija įsiveržė į Krymą, negalime atmeti tokios galimybės.

SPIEGEL ONLINE: Krymas nebuvo NATO teritorija.

Dalia Grybauskaitė: Putinas mano, kad visos buvusios Sovietų sąjungos teritorijos priklauso Rusijos įtakos zonai, ir siekia mažu mažiausiai atkurti ankstesnę Rusijos didybę. Tai yra jo paranoja, į kurią turime žiūrėti rimtai, nes jis savo tikslų siekia bet kokiomis priemonėmis. Karo veiksmai, propaganda, ekonominiu spaudimu, energetikos išteklių tiekimui. Jeigu jis kur nors įžvelgs silpną vietą, tuo pasinaudos. Ir be jokių skrupulų.

SPIEGEL ONLINE: NATO tinka, kad kalbama ne tik apie atgrasymą, bet ir apie dialogą. Jūs dialogo kol kas neminitė.

Dalia Grybauskaitė: Nenorime statyti antrosios geležinės uždangos. Juk tai mūsų kaimynai. Dialogo su Rusija turime ieškoti be nereikalingo naivumo, tačiau dialogas paprastai reiškia, kad Jame dalyvauja abi pusės. Iki šiol mačiau tik monologus. Kartais kalba viena pusė, kartais kita, bet ne viena su kita. Esame atviri dialogui, bet turime sutarti, kad mūsų svarbiausias tikslas yra mūsų regiono saugumas.

SPIEGEL ONLINE: Kokia forma šis dialogas turėtu vykti?

Dalia Grybauskaitė: Vienas formatas jau egzistuoja – tai NATO ir Rusijos taryba. Visa kita priklauso nuo to, kaip klostysis situacija. Pamatysime, kaip Rusija elgsis šią savaitę, per kitą tarybos posėdį.

SPIEGEL ONLINE: Rusai jau leidžia suprasti, kad į Varšuvos viršūnių susitikimo rezultatus reaguos ir kariėmisi priemonėmis.

Dalia Grybauskaitė: Jau dabar jie savo Vakarų kariėje apygardoje turi dešimt kartų daugiau kareivių nei NATO. Kokių veiksmų jie imsis, tai jų reikalas. Rusijos elgesys tik skatina nepasitikėjimą ja. Apie pasitikėjimą jie kalba tik tada, kai tai jiems naudinga. Bet mes jų grasinimų nebijome. Netgi galime padėkoti Putinui. Juk galiausiai tik dėl jo veiksmų NATO vėl tapo tikru gynybiniu aljansu.

Lietuva tvirtai remia Ukrainos žmones

Liepos 11 dieną Vilniuje Prezidentė Dalia Grybauskaitė susitiko su dvejus metus Rusijoje neteisėta kalinta Ukrainos Aukščiausiosios Rados ir Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos nare Nadija Savčenko, josseserimi Vira Savčenko ir Lietuvoje besigydančiaiems Ukrainos kariais.

Prezidentė pabrėžė, jog Lietuva tvirtai remia Ukrainos žmones. Jų drąsa nepasiduoti ir visomis jėgomis ginti savo valstybę bei jos ateitį – geriausias irodymas, kad jokia agresija negali už-

gniaužti ryžto gyventi laisvėje.

Salies vadovės teigimu, tarptautinės bendruomenės spaudimas ženkliai prisidėjo prie Nadijos Savčenko išlaisvinimo. Tačiau Rusijoje dėl politinių priežascių neteisėtaivis darkalinama daugiau nei 20 ukrainiečių. Tam, kad visi Ukrainos politiniai kaliniai galėtų sugrįžti į tévynę, būtina išlaikyti tvirtą ir principingą poziciją Rusijos atžvilgiu.

Lietuva nuolatos aktyviai kėlė Nadijos Savčenko ir kitų Rusijoje kalinamų Ukrainos žmonių išlaisvinimo klaus-

simą Jungtinės Tautose, Europos Sąjungoje ir kitose tarptautinėse organizacijose. Prezidentės iniciatyva Nadijos Savčenko sesuo Vira perskaitė neįlaisvėje laikytos sesers žinią tarptautinei bendruomenei praėjusiais metais JT Generalinėje Asamblėjoje surengtoje aukšto lygio moterų pasaulio lyderių diskusijoje. Išreikšdama solidarumą su Ukraina, Lietuva taip pat taiko sankcijas asmenims, prisdėjusiems prie neteisėto Ukrainos piliecių įkalinimo.

Mūsų šalis taip pat teikia visokeriopą pagalbą Ukrainai, padeda jos žmonėms įgyvendinti reformas, kurti skaidrius ir atsakingas institucijas. Nuo Rusijos agresijos pradžios Lietuvos Ukrainai suteikta parama siekia 4 mln. eurų. I Lietuvą atvyksta mokyti vairai iš karo nuniokotų Rytų Ukrainos regionų, o sužeistiems Ukrainos kariams teikiamos gydymo ir reabilitacijos paslaugos.

Prezidentės spaudos tarnybos informacija

Aktyvesnių sovietų saugumo veiksmų prieš lietuvių išeiviją pabaiga (šeštasis dešimtmetis)

(atkelta iš 2 psl.)

Toks projektas sudarytas kovo 9 dieną, t. y. praėjus 4 dienoms po J. Stalino mirties, represinė sistema dar tebeveikė iš inercijos, nes niekas iš karto nepasikeitė. Kintant politinei situacijai, žmonių fizinio likvidavimo užsienyje planu skubiai neatsisakyta, nes būtent tų metų rugpjūčio SSRS MVD 2 valdyboje įkurtas 12-asis skyrius, kuriam, be kitų deleguotų funkcijų, numatyta „teroro aktų vykdymas“ prieš Sovietų sąjungos priešus, „kapitalistinių šalių veikėjus, ypač pavojingus užsienio žvalgus, antisovietinių emigracinių organizacijų vadeivias, Tėvynės išdavikus“. Taip pat numatyta, kad skyrius, esant „ypatin-gai būtinybei“, organizuos slaptus asmenų pagrobimus ir pristatymus į SSRS. Kuriant skyrių, numatyti slapo darbo užsienyje būdai, kaip antai: užsikonspiravimas per priedangos organizacijas (komercines įmones, firmas), veiklos užsienyje metu nepalai-kant ryšių su komunistinėmis organi-zacijomis ir ten neverbuojant agentūros (tokie veiksmai buvo draudžiami). Paskutinis garsesnis įvykdytas asmens fizinio likvidavimo aktas – 1959 metais KGB agento nušautas ukrainiečių tautinio judėjimo lyderis S. Bandera. Sovietų sistemos požiūriu, veiklūs lietuvių „nacionalistai“ turėjo mažiau politinės reikšmės užsienyje nei ukrainiečių „nacionalistai“. Gal ir dėl to konkretių pasiekinių i lietuvių gyvybes nepasitaikė.

Seštajame dešimtmetyje sovietų saugumas bandė diegti ižūlių išsilaužimų i lietuvių organizacijų būstines Vakarų Vokietijoje praktiką. Pirmieji dokumentų grobimai įvyko penktajame dešimtmetyje, bet organizuočiai ir įvairesnėmis formomis tarpas reiškė kitą dešimtmetylį. Tokius KGB vykdytus veiksmus galima paaiškinti bent keliomis priežastimis: norėta sukurti nepasitikėjimo ir nesaugumo atmosferą tarp išeivių; aktualizuoti nesutarimus bei sukelti tarpusavio kaltinimus; gauti papildomas informacijos apie emigracinių gyvenimą. Šiuos išvadinius teiginius pagrindžia konkretūs pavyzdžiai. Štai 1955 metais, KGB rezidentūrai Berlyne padedant, Vainheime įsiveržta į Pasaulio lietuvių bendruomenės būstinę ir pavogta Vakarų Vokietijoje gyvenusių lietuvių emigrantų kartoteka. Todėl, pasak saugumo, „nacionalistai“ turėjo keisti gyvenamąją vietą. Be abejo, tokio tipo operacijos galėjo sukelti išeiviams nemažai nuogastavimų ir atitin-kamai kuriam laikui dezorganizuoti veiklą. To sovietų saugumas kaip tik ir siekė. Panašiai išvogtos latvių ir ukrainiečių emigrantų kartotekos. Tokie KGB aktai kartoti ir vėliau, kaip antai, bandymas įsiveržti ir pavykės įsiveržimas į VLIK būstines. 1955 metais ne-sékmingai mėginta pavogti dokumentus iš komiteto būstinės Roitlingene. Pagal planą vykdytojams iš pradžių vis-kas klostesi sekmingai, jau buvo išnešti iš patalpų ir paruošti išeivimui seifai su dokumentais, bet baigtis operacijos nepavyko: namo, kuriame buvo įsikū-

ręs VLIK padalinys, šeimininkas sukėlė triukšmą. Si nesékmė neatgrasė sovietų saugumiečių. Antrasis įsiveržimas įvyko 1959 metų lapkričio 29-osios naktį. Įsilaužimas pastebėtas tik lapkričio 30 dieną, kai i patalpas atėjo VLIK Vykdomo-sios tarybos pirmininkas Jonas Glemža ir sekretorė mašininkė. Komiteto vadovybė tiksliai nežinojo įsilaužimo vykdytojų, bet organizatorius nustatė iš karto. Po šio įvykio VLIKELTOS būletenis rašė: „Pasikėsintojai – kurių kilmę galikie- vienas be paaškinimų atspėti“, t. y. leista suprasti, kad vadovauta iš sovietinės teritorijos. VLIK nariai regėjo simboli-nius ženklus: atėjusieji i patalpą pastebėjo, kad asloje numesta lėlė tautiniai drabužiai, tarsi paryškinanti antilietuvišką akciją (nors saugumas tokias aplinkybes neigė). Konkrečiai kaltinimai mes-tikeletui asmenų, tarp jų ir ELTOS darbuotojui, agentui „Labora“, kuris atleistas iš darbo. Taip pat įtarta fiktyvi organizacija „Pabaltijo patriotai“, re-aliai neegzistuojanti, jos vardu priedan-goje veikė saugumas. Kaip atsakomoji reakcija šiemis įtarimams buvo saugu-mo pajėgų planas pridengti ši įvykį, nu-kreipiant nuo savęs įtarimus. Jų sukurto scenarijaus esmė – pats VLIK suplano-vo ir apvogė save, neva įsilaužta i patal-pas vietiniams vokiečiams talkinant, kad kaltė suverstų sovietų žvalgybai. Ins-cenizuotas įsiveržimas atliktas tam, kad visuomenės akysė padidintų VLIK reikš-mę. Pagrobtą iš patalpų kartoteka esanti nesvarbi, nes ją galima atkurti pagal kitus duomenis. Vėliau tokia įvykių versija pasirodė ir saugumiečio parengtoje knygoje „Išdavystės keliai“.

Be slaptų dokumentų grobimo, saugumas bandė terorizuoti namų, kuriuose buvo įsikūrusi VLIK Vykdomoji taryba, šeimininkus. 1958 metais namo šeimininkui A. Geizelhartui nusiūstas anoniminis laiškas, kuriuo pranešama, jog ruošiamas antpuolis galės padaryti žalos jo nuosavybei. Vėliau sovietų pusė viešai ir sąmoningai apkaltino Lietuvos diplo-matių šefą Stasių Lozoraitį, kuris neva darės tai iš keršto. Nepagrįstų kaltinimų buvusiam Lietuvos diplomatu tikslas – nukreipti lietuvių dėmesį nuo saugumo ir pagilinti tarpusavio konfliktą.

Aktyviems KGB veiksmams galima priskirti ir asmeninio poveikio priemo-nes, taikytas konkretių emigrantų at-žvilgiu. Veikdami šia kryptimi, čekis-tai privalėjo turėti efektyvios informa-cijos, konkretių žmogui paveikti. KGB dokumentuose aprašomi scena-rijai tapatūs vienas kitam: agentas susi-tinka su konkretiu asmeniu, pokalbiu įtikina, kad elgtusi kitaip, ir šis nutrau-kia darbą. Darytina prielaida, kad stengtasi pasinaudoti žmonių jausmais. Pavyzdžiu, spaudimas galėjo vykti per artimus giminaicius, pasilikusius Lietu-voje. Štai agentas „Kotik“ kelis kartus apsilankė pas vieną Mažosios Lietu-vos tarybos vadovą – Erdmoną Simonaitį (byla „Krot“ liet. „Kurmis“), kai suži-nojo apie jo ketinimus aktyviai įsijung-ti į VLIK veiklą. Saugumiečių vertini-

Sveikiname

90-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname buvusių Krasnojarsko krašto tremtinę, ilgametę LPKTS Palangos filialo narę, stropiai atlikusią seniūnės pareigas, Angelę SERMONTIENĘ. Linkime sveikatos, sėkmės, Dievo palai-mos ir daug džiaugsmingų dienų vaikų, vaikaičių ir provai-kaičių apsuptyje.

LPKTS Palangos filialas

Jubiliejinio gimtadienio proga nuoširdžiai sveikiname buvusias trem-tines, ilgametės LPKTS Palangos filialo nares, gimusias liepos mėnesį:

85-ojo – Eleną RAPALIENĘ, 75-ojo – Eleną PETKEVIČIENĘ.

Sveikata, gera nuotaika ir Dievo palaima te visada būna su jumis!

LPKTS Palangos filialas

mu, operacija pavyko, nes po susitiki-mo E. Simonaitis persigalvojo ir nesu-aktyvino veiklos. Tai galėjo būti pagy-venusių ir senų žmonių gąsdinimo ir šantažo akcijos pavyzdys – anksčiau prieš ši žmogų šmeižto kampanijas vykdė po karo likę naciai. 1955 metais tas pats agentas „Kotik“ dukart apsilankė pas VLIK narį Jurgį Jaks-Tyrį, kuris po pokalbių nutraukė antisovietinę veiklą ir išvyko gyventi į JAV. Panaši situaciją pasikartojo su VLIK nariu T. Šidiškiu, kuriam apsilankės agentas „Kotik“ perdarė laiškus nuo artimųjų ir ati-tinkamai pasikalbėjo. Tolesniu kontak-tu T. Šidiškis vengė, įtardamas, kad tai amerikiečių žvalgybos provokacija (tokia sovietų saugumiečių versija). Po susitikimų jis iš karto perėjo į VLIK opo-ziciją ir nutraukė antisovietinę veiklą. Aukščiau pateiktų sekmingų operaci-jų sureikšminimą reikštų vertinti gana kritiškai. Pirma, nėra duomenų, apie ką konkretiai kalbėta išvykusiouose su-tikimuose. Antra, neaišku, ar pokalbių metu buvo labiau grasoma ar gražiai įkalbinėjama, ar dar kitokiu būdu gudruijama. Bet faktas, kad buvo manipu-liuojama žmonių jausmas, nes minimū asmenų šeimos nariai gyveno Lietuvoje, o saugumas tuo naudojos. Viena tik aišku, kad šiuo būdu persekiojami žmo-nės dažniausiai nenutraukdavo pradė-tų darbų, o kai kurių išvykimą į JAV sėlygojo asmeninės priežastys. Nuvy-ke į šią šalį, jie tėsdavo savo veiklą.

Būta ir pusiau aktyvių KGB prie-monijų, kurios tik paryškindavo išeivi-jos tarpusavio nesutarimus, bet jų pa-grindu nesukurdavo naujų situacijų. Iš-likusioje saugumiečių archyvinėje me-džiagoje dažnai minimas agento pagal-ba 1954 metais perimtas vieno tautininkų partijos lyderio – Vinco Rastenio laiškas VLIK nariui T. Šidiškiui. Šio laiško kopija, kurioje neigiamai apibū-dinami krikščionys demokratai ir VLIK, išsiusta organizacijos nariams, emigracinių laikraščių redakcijoms, o tai be abejo paastrinė konfliktą. Net praėjus dešimtmeciams viešai apie ši sąmokslą neprisipažinta, tik sovietų pusė teigė, kad tai padarės „vienas patriotiškai nusiteikęs lietuvis, nors ir dirbdamas reakcinėje organizacijoje, laikė savo pilietinė pareiga atskleisti tie-są – tegul ir kiek neįprastu būdu“. Saugumiečių nuomone, šis paviešintas laiškas paruošės VLIK skilimą. Visa tai vertinant darytina išvada – per dideli nuopelnai saugumiečių priskirti sau. V. Rastenis ir kai kurie kiti komiteto nariai ir anksčiau viešai išsakydavo ana-logišką nuomonę, todėl jo laišką galii-

ma būtu pavadinti nebent tik vienu iš veiksnių, skatinusį tautininkus ir VLIK nutraukti ryšius, bet jokiui būdu ne skilimą nulėmusiu faktu. Be to, 1959 metais buvusiam tautininkų par-tijos generaliniam sekretoriui V. Raste-niui ir tautininkams kompromituoti „Tiesoje“ išspausdinti jo 1940–1941 metais tardymo metu duoti parodymai. Si publikacija irgi susilaikė prieštarin-go vertinimo emigrantų spaudoje.

Darvienas KGB manevras – atlaides-nis požiūris į kai kuriuos asmenis. 1954–1957 metais net užbaigtos ir atiduotos į archyvą asmenų agentūrinės paieškos bylos, kuriose kaupta įvairi informacija apie konkretius emigrantus. Bylos nu-traukimo priežastys ir komentarai gana įvairūs. Pvz., buvusio vokiečių adminis-tracijos generalinio tarėjo susiseikimo rei-kalam Kazio Germano paieškos bylos nutraukimo priežastis – garbus amžius ir pritaikyta paskelbtoji amnestija, nors tikslis jo buvimo vieta saugumui taip ir liko neaiški. Kitas pavyzdys: 1957 me-tais baigtas tyrimas byloje „Trus“ (liet. „Bailys“), skirtoje Laikinosios vyriausybės nariui Adolfui Damušiui, bet to priežascių nežinome. Nereikėtų manyti, kad tyrimo nutraukimui visuomet baigdavosi veikla prieš konkretų asme-nį. Dažniausiai išeivijai reikšmingas as-muo likdavo KGB iškaitoje. Tai patvir-tina diplomato Edvardo Turausko atvejis: nors jo paieškos byla buvo nutraukta, bet centriniai SSRS žvalgybos organai pasiūlė jį palikti operatyvinėje iškai-toje. Tokia procedūra atlikta ne su vie-na dešimtimi išeivijos atstovų, turint iš-ankstinių tikslų – sukauptą medžiagą pa-naudoti bet kuriuo momento reikiama-se operacijose. Štai 1959 metais nutraukta byla 2-ojo lietuvių savisaugos batalio-novadui mjr. Antanui Impulevičiui, bet tas netrukėdė 1962 metais nuteisti jį už akių aukščiausia bausme.

Galima konstatuoti – „aktyvūs veiks-mai“ nedavė jokio ilgalaičio poveikio, nes politinė emigracija toliau vykdė savo darbus. Būtina atkreipti dėmesį, kad KGB atsisakė aukščiau nurodytų priemonių, ne vien dėl menko poveikio – tokį elgesį lémė kitinės išvadai. Seštajame dešimtmetyje tarptautiniai santykiai tarp Vakarų ir Rytų švelnėjo, prasidėjo skirtingu ide-ologijų dialogas. Todėl vis dažniau buvo atsisakoma „aktyvių veiksmų“ priešin-ko teritorijoje. Viskas pradėta koncentruoti ideologinėje propagandinėje plot-mėje. KGB irgi orientavo savo veiklą šia kryptimi, kuri vėliau irgi bus įvardyta kaip „aktyvios priemonės“, tik jau visai kitokio pobūdžio.

Dr. Darius JUODIS

2016 m. liepos 22 d.

Tremtinys

Nr. 27 (1193)

5

1941-ųjų birželio 14-osios trėmimą prisimenant

Litvinaičių šeimos istorija

Marijos LITVINAITYENĖS prisiminimų fragmentai

*Pabaiga.
Pradžia Nr. 26 (1192)*

Baisioji naktis

1941 metų birželio 14 dieną Kauno geležinkelio stotyje neįprastas vaizdas: stovi septyniaskint penkių vagonų prekinis traukinys, o už jo kitas, ir dar, ir dar kitas. Vagonai dideli, o mažyciai langeliai su grotomis, pasieniais platūs gultai dviem aukštais, o grindyse – apvali skylė... Čia dirbę darbininkai, visą laiką saugomi kareivij su durtuvaus, veltui spėliojo, kas turės keliauti šiai neįprastai vagones, kurie, jų nuomone, netiko nei gyvuliams, nei žmonėms pervežti.

Atėjo naktis. Šimtai sunkvežimių pasipylė į miesto gatves. Ginkluoti kareivai supo namus, brovėsi į butus, kėlė žmones iš miego. Kratos... Pareigūnai išvertė visus stalčius, spintas. Tuo tarpu buvo šeimininkai – vyros su žmona – turėjo nusigrežti į tamsias sienas, o jiems už nugarą – kareivai su nuogais durtuvaus. Paskui komanda rengtis, pasiminti šiek tiek maisto, rūbų. Klyksmas, vaikų ir suaugusių raudos sklidė iš butų ir kiemų, lėkė gatvėmis mašinos, prikeldamos iš miego tuos, kuriems ši kartą nebuvu lemta aplėisti Tėvynės. Žmonės bėgo iš namų į gatves, slėpėsi. Žaliakalnyje, Panemunėje, Šančiuose, Aleksote ir miesto centre pilni suimtų žmonių sunkvežimiai dūmė į Kauno geležinkelio stotį.

Tai buvo pirmasis žmonių vežimas į Sibirą, pats gausiausias, žiauriausias. Areštuodavo visą šeimą: tėvus, vaikus, iškaršusius senelius ir naujagimius, viisi jie buvo kalti, tik kuo – neaišku. Baisiąj 1941 metų birželio naktį iš 14-osios į 15-ają siautėjusi audra nusiaubė ne tik Kauną, bet ir visą Lietuvą.

Birželio 15 diena

Ešelonai jau prigrūsti žmonių. Vie nuose – tik moterys su vaikais ir seneliais, kituose – vyrai, šeimų maitintojai, atskirti nuo šeimų. Girdėti raudos ir dejonės. Vieni verkia garsiai, kiti – tyliai. Tik maživaikeliai puldinėja apie tėvelius, tie juos ramina, kalbina kiek įmanydami.

Peronas pilnas kareivių. Jie saugojavagonus, nieko prie jų nepripleidami. O subėgė žmonės grūdasi, ieško savų, pažįstamų ar giminių, norédami pasutinį kartą atsisveikinti, perduoti maisto ar rūbų, šaukia vardais ir pavardėmis. Bet juos sulaiko nuogi kareivii durtuvi.

Mano motinėlė, kaip vėliau sužinojau, atvežė man iš kaimo skilandį, kibirą taukų ir lašinių. Kai Kauno geležinkelio stotyje prie vagono jos nepripleido, dar važiavo į Vilnių. Galvojo, Vilniuje prisiartins, perduos laukneši, bet ir ten ta pati užkarda. Vargšelė tiek pasimetė, prisiraudojo, iš jos viską pavo- gė, tad tuščiomis grijo namo.

Birželio 16 diena

Ešelonas pajuda. Kyla riksmas, klyksmas. Dabar jau visi rauda – gaila paliki savo kaimą, savo miestą, savo gimtąją šalį. Vagonai sausakimšai pri-

grūsti žmonių. Visi gultai užimti. Žmonės braukdami ašaras kelia savo daiktus, krauna kuo talpiau, kad ir kitiems vietos užtektų. Viršuje geriau, nors ką jie nemindžioja, apačioje, po gulta, taip pat žmonės. Ten tamsiau ir tvankiau. Ir ant grindų pilna žmonių. Per maišus ir pondus kojai vietas nėra. Ant jų sudribė vaikai ir seneliai; stipresnėji juos gaivina mosuodami skarelėmis prie veido. Karšta, tvanku...

Pirmai sustojimo vieta – Vilniaus geležinkelio stotis. Čia žmonių – kaip marios liūliuoja. Sargybiniai neleidžia žiūrėti pro langelius. Traukinys stovi tik tiek, kol suvaro į vagonus areštuotas šeimas. Daugiau Lietuvoje traukinys niekur nestojo, éjo ir nuejo į Rytus. Aimanos, dejonės ir ašaros. Verkia kai kai, verkia mamos, dejuoja seneliai; nėra kam raminti, visų vienoda dalia ir neviltis. Niekas negali suprasti tokios bausmės be teismo. Už ką?

Grindyskylė tualetui nuo žmonių niekuo neatskirta. Bendra vyrams ir moterims. Vaikams tai kas, jie atlieka, kas reikia per daug neimdami į galvą, juos nuo žmonių akių uždengia mamos savo sijonais. Na, o suaugusiam – nors skradžiai žemę prasmek – visi mato. Kai ten tupi žmogus – visiems reikia užsimerkti. Viena kita diena, o paskiau ir dvokti pradėjo.

Ak ir kelionėlė! Vaikai jau negaluoja. Vandens – nė lašo nėra. Paimtas iš namų maistas mažėja. Vagono durys – užrakinotos. Tik kartą per parą jas atidaro. Tuomet jeina kareivai ir tikrina, šaukia pavardém, žiūri, ar kas nors nepabégo. Žmonės maldauja vandens, tik vandens. Bet iš vagono išlipti negalima. Ir štie kareivai negali duoti vandens, tai priklauso nuo vyresnybės. Kai jie užrakina vagono duris, žmonės dar garsiau šaukia: vandens, vandens!

Veža mus toliau.

Pro vagono langelį

Nors prekinio vagono langelis mažytis ir su grotomis, bet pro jį šis tas matyt. Visi norėtų pro jį pažiūrėti, atsisveikinti su gimtais laukais, su gimtine, pažiūrėti, kur ir į kokį kraštą veža. Bet prie langelio telpa tik dvi galvos. Darsuveriamų durų plyšys šioks tokis – ir ten priglusios galvos. Maža ką pamatysi, bet nors geresnio oro įkvépsi... Taigi ir spaudžiasi artyn tie, kurie dar gali pastovėti ant kojų. Oprekinis traukinys bjauriai krato, rodos, kad per duobes ratai eitų...

Vagono buvo vyresnių klasių mokiniai. Vienas iš jų turėjo atlasą. Tai buvo didelė laimė. Jis žymėjo nuvažiuotą kelią. O kiti godžiai sekė kiekvieną žymelę, stengdamiesi nors taip užsimirštį, nors taip malšinti nežinios skausmą. Pervažiavę Lietuvą, atsidūrėme Baltarusijos žemėje.

Baltarusijos žemė... Vaje, kokia ji vargana. Nedirbami plotai apaugę krūmokšniais. Kur ne kur sukrypė nameliai, išlaužtos žagarų tvoros, klanai vandens, purvynas. Moterys kasa daržus, moterys varinėja gyvulius. Ten moteriškė pasikinkius į akéčias dirvą

Dainų šventėje. Vadovė mokytoja Marija Litvinaitienė. Kaunas, 1939 metai
akėja. O kur vyrai, juk dar ne karas? Tušti laukai, neapgyvendinti plotai. Geležinkelio stotelėse apskurė žmonės, vaikai siūlo keleiviams saulėgržas. Jas noriai perka visi rusai, dideli ir maži kramto ir spauna, kur papuola.

Pravažiavome Minską, greitai pasimatė Kijevą. Retkarčiaiš ešelonas su stodavo patikrinti keleivius. Ar neišsigudrino kuris nors pabėgti? Kokia kančia kareivėliui būdavo perskaityti lietuviškas pavardes – net prakaitas išpildavo beskaitant. Mums vis dar iš vagono išlipti neleidžia. Vagine taip twaniku, o čia dar tualetas primityvus (tik skylė grindyse). Dvokia nežmoniškai.

Sverdlovską privažiavome naktį. Šaltas rūkas gaubė miestą. Ilgai čia manevravo mūsų ešelonas. Paryčiu pro šalį pralékė tokis pat ešelonas su areštuotais mūsų vyrais. Per grotų langelius jie mojavo rankomis, šaukė savo žmonas pavardėmis. Sverdlovsko geležinkelio stotyje gavome šiltos sriubos, duonos ir vandens. Iš vagonų neišleidžia. Ir vėl į kelionę.

Traukinys neria per Uralo kalnus. Didžiulės uolos, mėlynos eglės, kurių viršinių nematyti pro mažą langelį. Oras vėsus, jau ne mūsiškis.

Vagonas žiauriai bilda ir kratosi. Nuo viršutinių gultų nukrito vaikas – Liudukas.

– Kieno šis lakūnas? – pakélęs jį nuo maišų klausia Kostas. – Kam jis atiduoti?

– Lakūnas, lakūnas! – pralinksmeja visi vaikai ir visą kelionę dabar jį Lankūnu vadina.

Sibiro žemė

Tiumenės, Petrozavodsko stotyse daug žmonių. Visi jie nuskurė, su šimtasiūlėmis, kerziniais auliniais batais. Vyrai, moterys ir net vaikai vienodai apsirengę. Stotyse keleiviams siūloma pirkti lepioškų su morkų ar bulvių įdarui, arba visai be jo, pienas „verenec“, na ir žinoma, saulėgržas. Peronas net juodas nuo jų lukštų – tokia didelė paklausą turi šis tautinis skanėstas.

Mūsų vagonai užrakinėti. Ką matome, tai tik pro grotų langelį. Norėtume nusipirkti pieno, nors vaikams, bet pro grotas nelenda net butelis, be to, sargybiniai prie vagonų žmonių neprileidžia.

Sibiro laukuose jau ilgiau sustoja

mūsų ešelonas. Jau atsidaro plačios vagonų durys, leidžiama čia pat prie bėgių išlipti. Tuomet kas gyvas virsta lauk, lenda po traukiniu ir slepiasi kur kas išmano atlkti savo reikalus. O paskui dar kiek pasirąžo, pasidairo, pamiklina sustirusias kojas. Nors sargybiniai vaikšto, bet dabar jie ramesni. Kur išbėgs? Žinoma, belieka susitaikyti su likimu ir keliauti toliau.

Omskas. Čia sustojus traukinui vėl gauname sriubos ir duonos. Bet kas tai? Vietiniai žmonės prisėlinę prie vagonų prašo duonos iš mūsų! Sargybiniai juos vaiko. O ir toliau jau visose stotyse žmonės prašinėjo iš mūsų duonos, ir vis atkakliau.

Novosibirskas. Toli nuo geležinkelio stoties nustūmė mūsų ešeloną. Mūsų vagono niekas nemirė. O kituose vagonuose visko buvo. Neramiausias mūsų keleivis – Almutė. Jai – šešios savaitės amžiaus. Viskas čia jai nepatinka, net mama, kad vietoj pienelio duoda pasaldintą vandenį. Ko gi nerimti, rodos, kol dar cukraus mama turi. Bet jি rėkia dieną ir naktį, net žmonės prityla aimanavę ir dejavę – gaila jiems kūdikėlio labiau už save. O Almutės mama supa ir supa mažytę ant rankų, supa ir verkia.

Novokuzneckas. O už jo dar ir dar stotelės. Nieko gero nematyt, nieko geronelauk. Spaudžia širdį kaip replēmis. Žmonės, nevilties apimti, vienas kito klausinėja, kada grįsim į Lietuvą. Vie ni sako taip, kiti kitaip. Štai mama klau sia savo sūnelį: tiesa, jam dar tik 9 metai, gal nors jis paguos?

– Romuk, Romuti, ar grįsim į Lietuvą?
– Nežinau, – labai rimtai sako vaikas.

– Na, kodėl tu šitaip sakai? – kalba motina baisiai susinervinus. – Sakyk, grįsim, grįsim...

Vaikas tyliai.

– Na, pasakyk, kad grįsim, pasakyk, – primygintai ji ragina, ir staiga pravirksta.

Argi išsakysi, kiek sielvarto ir kančių, aimanų ir dejonų, kiek ašarų išlieta važiuojant iš Tėvynės Lietuvos iki Altajaus krašto, Irkutsko ar Jakutijos. Šiandien, praėjus trisdešimt metų, nesinori į tai per daug gilintis – pagaliau, daug jau kas ir pamiršta... (Atsimini mai rašyti 1972 metais)".

Spaudai paruoše Stanislovas ABROMAVIČIUS

Poetas, politinis kalnys Boleslovas Mačionis

1915 metų gegužės 18 dieną Alytaus apskrityje, Daugų valsčiuje, Dvarčėnų kaime Kazimiero ir Antaninos Mačionių šeimoje gimė pirmas vaikas Boleslovas. Tėviškė buvo ant žavingo Didžiulio ežero kranto (jau brandos metais poetas, būdamas tremtyje, tam ezerui pa-skryré poemą „Daugų ežero legendos“).

Kai Boleslovui buvo šešeri, šeima persikėlė į naują gyvenvietę viduryje miško – Atžalyną. Miško aplinka, pilkapiai, pasakojimai apie 1863 metų sukilėlius, kurie ten buvo iširengę stovyklą, veikė būsimo poeto vaizduotę (vėliau jis rašė, kad „dainų išmokės iš miško paukštelių“).

Mačionių šeima susilaukė net 13 vairų. Bet gyvenimas po jų šiaudiniu stogu buvo vargingas, ir 6 vaikai mirė dar mažamečiai. Septynerių metų Boleslovas atiduodamas tévo giminaičiui mokytojui Ignui Balčiūnui karvių ganyti. Ten pramoko skaityti ir beganydamas perskaitė visą šeimininko biblioteką.

Kadangi buvo labai gabus, Boleslovas per dvi žiemas baigė Daugų pradinės mokyklos 4 skyrius (apie 1925 metus). Tai ir visi poeto moksmai. Tėvas buvo įsitikinęs, kad geram artojui daug mokslo nereikia. Tėvui reikėjo artojo, o ne poeto. Kadangi Boleslovas šeimoje buvo vyriausias, jam teko daug cargo, kol miškas buvo paverstas dirbama žeme.

Pirmą eilėraštį Boleslovas Mačionis paraše septyniolikmetis. Jo rankraščiuose yra užrašas: „Literatūros kūrybos srityje pradėjau dirbt 1932. XI. 3.“ Išlikęs ir pirmasis (1932–1934) jo rankraščių rinkinys „Pirmoji tribūna“ (76 poetiniai kūriniai ir 6 „mintys“). 1933–1934 metais užrašė nemaža dainų rinkinje „Iš liaudies lūpų“, nurodymas, kada, kas ir kur padainavo. Bandė rašyti ir prozą. Maždaug iki 1980 metų buvo išlikę apsakymo „Ežero smuikininkas“ (be datos) ir 1935 metais romano „Skriaudai ir kerštas“ pirmo tomo (nebaigtos) rankrašciai. Prieškario periodinėje spaudoje skelbta keletas Boleslovo Mačionio straipsnių.

Poezijos išlikę rankraščių rinkiniai: „Žiburėliai“ (1935–1936), „Aukurai dega“ (1936–1937), „Demonas gundo“ (1937–1938), „Jaunystės religija“ (1938), „Palaužtos lelijos“, „Su alkanais keleiviais“ (1939), „Užrašas ant durų“ (1940). Tarp rankraščių – 2 tvarkingi stori aplankai, ant jų tokie užrašai: Ilyrikos knyga „Mėlynai pavasariai“

ir II lyrikos knyga „Aukurai dega“. Tai parengti spausdinti geresnių prieškario laikų poezių kūriniai. Autorius, matyt, norėjo juose dar kai ką taisyt, bet prasidėjo neramūs laikai Lietuvai ir dar bologesni pačiam poetui...

Būdamas 18-metis, Boleslovas Mačionis tapo Šaulių sajungos, organizacijos „Jaunoji Lietuva“ nariu. Sios organizacijos skyriui vadovavo metus. 1935–1937 metais tarnavo Lietuvos kariuomenėje – ulonu pulke Alytuje.

Nuo 1940 metų lapkričio Boleslovas Mačionis – pogrindinės „Geležinio Vilko“ organizacijos skyriaus vadas. Labai aktyviai su savo kūryba – kovin-gomis dainomis – reiškėsi jaunimo ir pogrindinėje spaudoje (laikraštyje „Kovos varpas“). 1941 metų pavasarį pats ėmėsi redaguoti naują laikraštį „Žygis“. Ipusėjės pirmajį numerį, pirmos šv. Velykų dienos rytą, buvo areštuotas Daugų bažnyčios šventoriuje už proklamaciją platinimą. Minėto laikraščio vienintelį numerį baigė redaguoti pusbrolis Kostas Mačionis.

Boleslovas Mačionis buvo kalnamas Kaune, per tardymus jam išmušė dantis. Vėliau savo kūryboje poetas rašė:

*Istūmė pro duris atidarytas,
Pasakė, jų aš sulaikytas
Kaip nusikalėlis gadynės,
Kaip išdavikas jų tėvynės.*

Prasidėjus karui, Boleslovas Mačionis kartu su daugybe politinių kalinių patys išsivadavo iš kalėjimo, apsiginklavę ir vadovo Kauną iki vokiečių atėjimo. Deja, ta laisvė tebuvo tariama – pasikeitė tik okupantai ir politika, overgija pasiliko.

Visą vokiečių okupacijos laikotarpi Boleslovas Mačionis dirbo Statistikos valdyboje. 1940–1944 metais paraše tris poezių rinkinius, sukūrė patriotinių dainų. Eilėraščių spausdinta periodinėje spaudoje, paties autorius skaityta (ir savo dainų dainuota) per Kauno bei Vilniaus radiją.

Sugrįžus sovietams, Boleslovas Mačionis išsidarbino pašte laiškančiu. Deja, 1944 metų rugpjūtį NKVD areštuotas. Tris minėtus karos metų poezių rinkinius artimieji sudegino. Išliko tik atskių kūriniai, gal žmonių į tuomet populiarius dainų sąsiuvinius nusirašytų jo dainų, nė nežinant, kas jų autorius.

Poetui prasidėjo kančių keliai, nusitešę 27 metus. Iš pradžių buvo tam-pomas paskui frontą, Rytprūsiuose

kasė apkasus. Vėliau už dainas ir eilėraščius nuteistas 10 metais kalėjimo ir 5 metais tremties. Kurį laiką buvo kalnamas Gorkio srityje, Su-chobezvodnaja kalėjime, vėliau Kazachstane statė Temir Tau miestą.

Kalėjimas palaužė tik poeto sveikatą, bet jo valios neįkando. Ten, beslapstydamas nuo kratų, visą laiką kūrė. Dalyvavo leidžiant pogrindinį kalinių laikraštį. Kalėjimo valdžia žinojo apie jo kūrybą, tikėjosi ją sunaikinti išleisdama B. Mačionį į tremtį, tačiau poetas savo prižiūrėtojus pergudravo ir rankraščius išsivežė. Kai buvo paleistas iš kalėjimo, ištremtas į Irkutsko srity, Čeremchovo miestą; ten tremtyje gyveno ir jo sesuo Aldona.

1959 metų birželį B. Mačionis su žmona Brone grįžo į Lietuvą. Daug turėjo vargo, kol buvo priregistruotas Atžalynė. Mat jam buvo atimta teisė gyventi Lietuvos teritorijoje. Iš pradžių dirbo eiliniu kolūkiečiu, vėliau – iki gyvenimo pabaigos – kolūkio laiškininku.

Poetas geriausiai jausdavosi gamtoje, buvo nepaprastai atidus jai. Per pasukinius dylika savo gyvenimo metų tėviškę pavertė gražiu sodu; tame yra apie 50 rūsių medžių ir krūmų. Šimtai jų pasodinta paties poeto.

1971 metų rugpjūčio 11 dieną Alytaus ligoninėje B. Mačionis mirė. Palaidotas Daugų miestelio kapinėse.

Poeto B. Mačionio kūryba plėtojosi neįprastai sunkiomis sąlygomis, be profesionalios kritikos, be plačios auditorijos. Klausytojai (skaitytojai) būdavo artimi žmonės; jie žavėdavosi kūrinių grožiu ir retai kuris išdrįsdavo pa-kritikuoti ar patarti.

Nors poetas neturėjo jokio muzikinio išsilavinimo, daugeliui savo eilių su-kūrė ar pritaikė ir melodijas. Paleisda-viojas į žmones dažnai nė nepalikęs rankraščių, o po daugelio metų savo dainą išgirdęs, kartais pats nebeprisi-mindavo, jog tai jo kūryba. Eiles rašy-davo gana lengvai. Parašytą kūrinių re-tai kada taisydavo.

Manoma, kad per savo gyvenimą B. Mačionis yra parašęs apie 5–6 tūkstančių eiliuotų kūrinių, iš jų apie 50 poemų. Jo kūryboje galima rasti šmaikščios satyros ir... eiliuotas Mišias. Vieni eilėraščiai skamba tarsi didvyriškuo ir pasiaukojimo himnai, kitiskirti tamsuoliams. Tačiau mėgstamiausia poeto tema – Tėvynės meilė. Ji tarsi

Boleslovas Mačionis tarnybos Lietuvos kariuomenėje metu. Alytus, 1937 metais

ąžuolo kamienas, ant kurio augo, šako-josi, lapojo visa poeto kūryba.

B. Mačionis buvo akivaizdus sovie-tuklastingai 1940 metais įvykdutos Lietuvos okupacijos liudininkas, todėl niekuomet jos nepripažino:

*Kaip svečiai viešėjo mūsų žemėj,
Apgaulingai pavergé jie mus.
Pasikovę būtumėm kaip suomiai,
Gindami sodybas ir namus.*

Jisvisalaičiai tikėjo, kad kada nors Lietuvai nušvis laisvę. Tokia, kokios panor-mės pati jos liaudis. Būdamas Sibire, po-emoje „Giminės legenda“ (1955) Boleslovas Mačionis apie laisvę rašė taip:

*Kai niekas nesakė, kada ir iš kur
Saulėtasis rytas nušvišias...
Tik gal nujautimą širdis dar teturi,
Kad pievas giminės braidysi.*

Vetingiausiu savo kūriniu (pagal to meto situaciją) poetas laikė epopėją „Sielvarto medžiai“. Tai autobiografinio pobūdžio 1952 eilicių eiliuotas kūrinas. Jame poetas pavaizdavo visus sa-vokančių kelius per 15 metų nelaisvęs, puikiai nušviesdamas ne tik savo asme-ninius išgyvenimus, bet ir su tuo susi-jusius politinius įvykius.

Apibendrinę visą B. Mačionio kū-rybinę veiklą, galime pasakyti, kad jo gyvenimas – žygdarbis, kuris dar laukia viešo pripažinimo ir laurų.

Parengė Gintaras LUČINSKAS

Karaliaus Mindaugo dviračių žygis „Apjuosk Šiaulius“

Valstybės dieną į iškilmingą vėliavos pakėlimą kartu su miesto žmonėmis rinkosi nemažas pulkas dviratininkų – TS-LKD Šiaulių skyriaus partijos narių, miestiečių. Dalyvavo ir šeimos su mažamečiais vaikais. Vaikai parodė didelį ryžtą, nes mynė pedalus ne blogiau už tévelius.

Dviratininkų kolona pajudėjo Ginkūnų kapinių link. Kapinėse juos pasi-tiko grupė LPKTS Šiaulių filialo akty-vistų. Filialo pirmininkė pasveikino vi-sus žygio dalyvius Valstybės dienos pro-ga, padėkojo už dalyvavimą žygje. At-vykiusių vardu buvo padėta gėlių prie Kryžiaus kovojuusiems, kentėjusiems ir

žuvusiems už Lietuvos laisvę. Atsigai-vinę, mažumėlę pailšėj, nusifotogra-favę dviratininkai pajudėjo Kryžių kal-no link. Cia vėl visus pasitiko LPKTS Šiaulių filialo nariai.

LPKTS Šiaulių filialo pirmininkė pastebėjo, kad tokis gražus Šiaulių miesto TS-LKD partijos narių ir buvu-sių tremtinii bendravimas yra neatsi-tiktinis, nes jų tikslas, norai ir siekiai yra panašūs – vis grazėjanti ir tvirtėjanti mūsų Lietuva.

Vakare vėl visi susitikome vieninga-me „Tautiškos giesmės“ giedojime.

Valerija JOKUBAUSKIENĖ
E. Manovo nuotrauka

2016 m. liepos 22 d.

Tremtinys

Nr. 27 (1193)

7

Saliamono Banaičio darbai Lietuvai

Prieš 150 metų, 1866-ųjų liepos 15-ąją, ūkininkų Ievos Liover ir Simono Banaičio šeimoje Šakių apskrityje, Sintautų valsčiuje, Vaitiekupių kaime gimė Saliamonas Banaitis. Būdamas vos trejų, neteko tėvo. Našlaičiai liko keturi vaikai: dvi seserys ir du broliai. Saliamonas mokėsi Sintautų pradžios mokykloje, Marijampolės gimnazijoje. Nors gimnazijos aplinka lietuviybei plisti nebuvo palanki, tačiau lietuviška dvasia joje buvo gyva. Prie lietuviškos veiklos gimnazijoje svariai prisidėjo ir S. Banaitis, raginės moksleivius domėtis Lietuvos istorija, priešintis brukamai kirilicai. 1883 metais baigės trečią gimnazijos klasę, jis buvo priverstas nutraukti mokslyus, nes mirus broliai reikėjo motinai padėti ūkio darbuose. Ūkis buvo didelis (pagal dabartinį skaičiavimą, apie 70 hektarų). Bet būti vien ūkininku būsimasis signataras netroško, nors ūkininkavimo neapleido visą gyvenimą.

Lietuvybės siekis ir verslininko „gyslelė“

S. Banaitis buvo vienas aktyviausių knygnešių Šakių apylinkėse. Septyniolikmetis platino pirmą lietuvišką laikraštį „Aušra“ (beje, „Aušrą“ užsisakinėdavo ir skaitydavo jo motina) ir knygnešių atgabentas lietuviškas knygas, kurias išvežiodavo po gretimus kaimus. Anksti pajuto turis verslininko „gyslelę“, išteigė krautuvės Sintautuose, Grīškabūdyje ir Lukšiuose. 1886 metais jis susipažino su žymiu aušrininku ir spaustuvininku Martynu Jankumi ir jo paskatintas įstojo į Mažojoje Lietuvoje veikusią „Birutės“ draugiją. 1888 metais susipažino su Vincu Kudirką, kuris S. Banaičiu išleidė idėjas, paskatinęs dar aktyviau darbuotis skleidžiant lietuviybės idėjas. 1890 metų žiemą kartu su V. Kudirką buvo nuvykęs į Ragainę ir Tilžę susipažinti su ten leidžiamą lietuvišką spauda bei lietuviško žodžio platintojais.

Prano Vaičaičio patartas, 1900 metais S. Banaitis įstojo į buhalterijos ir komercijos kursus Peterburge. Juos sekmingai baigės, grįžo į Lietuvą, dirbo Roko Šliūpo įsteigtame kooperatyve „Nemunas“. Nuvykęs į Varšuvą pas Nobelio

firms prekybos įmonių filialo vadovą ir būsimą Neprieklausomybės Akto signatarą Joną Smilgevičių, nusipirko centrifugą, separatorių ir gržžes savo téviškėje bandė modernizuoti pieno ūkį, į šią veiklą įtraukti vietinius valstiečius. Nors pelno tai neatnešė, nes nebuvo sulaukė deramo konservatyvių ūkininkų pritarimo, matome sieki visur, kur tik galima, skleisti naujoves. M. Yčas savo prisi minimuose Banaitį vadino pirmuoju Lietuvos kooperatininku ir pienininku.

S. Banaitis dalyvavo 1905 metų gruodžio 4–5 dienomis Vilniuje vykusiam Didžiajam Seime, su Jonu Basanavičiumi ir kitais lietuvių visuomenės veikėjais įsijungė į Draugiją lietuvių kalbos teisėms Lietuvos bažnyčiose ginti, buvo jos valdybos narys.

S. Banaičio spaustuvė

Bene pati reikšmingiausia S. Banaičio veiklos sritis buvo jo įkurta pirma lietuviška spaustuvė Kaune. 1905 metų vasarą jis kreipėsi į carinės Rusijos švietimo ministrą su prašymu leisti Kaune atidaryti lietuvišką spaustuvę. Leidimas buvo gautas ir tų pačių metų rudenių spaustuvė pradėjo darbą, o 1906 metų pradžioje išėjo pirmosios knygos. Kad išlaikytų spaustuvę ir jos darbuotojams sumokėtų algas, S. Banaitis užstatė savo ūkį Vaitiekupiuose. Dar mokydamasis Peterburge, jis susipažino su poligrafijos technika, tad pats dažnai ėjo ir raidžių rinkėjo, ir korektoriaus pareigas. Iš Peterburgo jis įsigijo pirmą ranka su kamą su dideliu smagračiu spaustinimo mašiną, šriftus. 1914 metais spaustuvė jau turėjo keturias spaustinimo ir vieną rinkimo mašiną, dirbo daugiau nei 30 darbininkų, buvo spaustinama 10 laikraščių ir daug knygų. Per dešimt metų nuo lietuviškos spausdos atgavimo buvo išleista 300 knygų, kurių bendras tirazas siekė 1 milijoną 300 tūkstančių egzempliorių. Siekdamas tauraus tikslą – šviesi kaimo žmones, S. Banaitis 1910 metais savo lėšomis 75 tūkstančių egzempliorių tiražu išleido sodiečiams skirtus kandlerius, kurie kainavo vos po tris kapeikas. Spaustuvėje buvo spaustinama tiems laikams

daug vertingų leidinių: „Nedėdienio skaitymas“, „Ateitis“, „Vienybė“, „Pavasaris“, „Viesėdis“, „Garnys“, „Lietuvaitė“, išleista kunigo Antano Aleknos „Lietuvos istorija“, „Trumpas lietuvių kalbos vadovėlis“ ir kt. Daug vienos buvo skiriamos religinės ir blaivybės literatūros leidybai. S. Banaičio spaustuvė pradėjo spaustinti kunigo Juozapo Skvirecko iš lotynų kalbos išverstą Šventajį Raštą. Jo spaustinimą užbaigė S. Banaičio spaustuvės perėmėja – „Šviesos“ spaustuvė. Pažymėtina, kad S. Banaičio spaustuvėje leidiniai buvo spaustinami pigesne kaina, nei kitose Kauno spaustuvėse. Tiesa, kokybe buvo kiek nusileista, tačiau viską atpirkdavo dideli tiražai. Anot žinomo neprieklausomos Lietuvos teisininko ir Kauno viceburmistro Jono Pikčilingio, S. Banaičio spaustuvė buvo lyg lietuviybės tvirtovė Kaune. Aplink S. Banaitį bei jo spaustuvę sukonis ir Kauno lietuvių kultūrinis gyvenimas. Jis organizuodavo teatro vaidinimus – šioje srityje bendradarbiavo su lietuvių ateitininkų studentų draugija „Rūta“. Antai 1914 metų sausio 6 dieną parodytas spektaklis pagal Liudvikos Didžiulienės-Žmonos komediją „Lietuvaitė“, kuriame vaidino „Rūtos“ studentai, sulaukė platus atgarsio to meto lietuvių spaudoje.

Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui spaustuvės darbą reikėjo priderinti prie naujų, gerokai pasunkėjusių salygų. Okupacinei vokiečių valdžiai davus leidimą, 1915 metų vasarą S. Banaitis ėmė leisti laikraštį „Kauno žinios“ trimis – lietuvių, lenkų ir vokiečių – kalbomis. Tačiau išėjo tik keli jo numeriai.

Iš prigimties muzikalus (vienu metu dainavo „Dainos“ draugijos chore), S. Banaitis suorganizavo kanklininkų ansamblį, kuriame grojo spaustuvės darbuotojai. Sunkiai gavus iš vokiečių valdžios leidimą surengti kanklių muzikos koncertą Kauno miesto teatre ir šį sumanymą sekmingai įgyvendinus, S. Banaičio globojami kanklininkai buvo pakviesi koncertuoti Karaliaučiuje rengiamoje Lietuvos ūkio parodoje.

(keliamas į 8 psl.)

ISSN 2029-509X

Tremtinys

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

www.lpkts.lt

Redaktorė Jolita Navickienė
Redakcija: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė
Maketavas Ignas Navickas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204
el. paštas: tremtinys.redakcija@gmail.com

Įmonės kodas 300032645
Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365, AB „SEB“ bankas

Spausdino spaustuvė
UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai
Tiražas 2100 egz.

Kaina
0,60 euro

Projektas „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekėjų atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

S P A U D O S ,
R A D I O I R
T E L E V I Z I O S
R É M I M O
F O N D A S

ILSÉKITĖS RAMYBĖJE

Vytautas Aržuolaitis
1931–2016

Gimė Vilkaviškio aps. Keturvalakių valsč. Širvydų k. 1948 m. su seserimi Anele ištremtas į Krasnojarsko sr. Jeniseisko r. Tėvas ir brolis Juozas jau buvo suimti. Vytautas tremtyje sukūrė šeimą su likimo drauge Genovaite Stasiulionyte. Susilaikė sūnū Zigmo ir Albino, duktė Jolanta gimė jau Lietuvoje. 1959 m. grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Rokiškyje. Daugiau kaip 40 metų dirbo Rokiškio geležinkelio stotyje. Prasidėjus Atgimimui aktyviai įsijungė į patriotinę veiklą. Kartu su žmona dviešimt metų dainavo buvusių tremtiniai chore.

Nuoširdžiai užjaučiame artimuosius.

LPKTS Rokiškio filialas

Bronius Povilonis
1930–2016

Gimė Panevėžio aps. Krekenavos valsč. Rūtakiemio k. Dar besimokydamas Krekenavos vidurinėje mokykloje ėmė bendradarbiauti su antiso vietinė organizacija: slaptą platino agitacinius la pelius ir kvietė netarnauti svetimai valdžiai. Antisovietinė kovą tėsė ir išstojo į Panevėžio hidromelioracijos technikumą. Organizacija buvo susekta, Bronius nuteistas ir įkalintas Vorkutos lagerje. Svetimame krašte praleido 6 m. Grįžęs į Lietuvą apsigyveno Panevėžyje. Vedė, užaugino vaikus, sulaukė vaikaičių. Buvo tikras Lietuvos patriotas, savo darbais įrodės, kad gyvenime svarbiausia – meilė ir ištikimybė Tėvynei Lietuvai.

Nuoširdžiai užjaučiame broli Juozą, seserį Aldoną, vaikus Zitą, Ritą, Vitą, Antaną ir vaikaičius.

Panevėžio r. Rūtakiemio, Kurgulų, Žibartonių, Mitiūnų, Mackonių kaimų kraštiečių vardu – Joana Dargužytė-Perednienė

Bronislava Samytė-Kymantienė
1927–2016

Ištremta su šeima į Irkutsko sr. Nižnaja Gogolioka gyv. 1956 m. susituokė su politiniu kaliniu Rapolu Kymantu. Tais pačiais metais grįžo į Lietuvą, apsigyveno Jurbarko r. Užaugino sūnū ir dvi dukteris.

Liūdi vaikai su šeimomis

Danutė Valterytė
1929–2016

Gimė Linkuvoje. Nuo tremties išsislapstė. Baigusi technikumą tapo inžinierių technike. Dirbo respublikiniame susivienijime „Lietuvos žemės ūkio technika“, Linkuvos pieninėje. 2005 m. išstojo į LPKTS Pakruojo filialą, buvo TS-LKD PKTF narė. Daugiausiai dalyvavo Linkuvos seniorinių tremtiniai renginiuose.

Užjaučiame seserį Genovaitę, gimines, artimuosius.

LPKTS Pakruojo filialas

Užjaučiame

Mirus buvusiai tremtinei Monikai Mardosienei, nuoširdžiai užjaučiame artimuosius.

Dėl buvusios tremtinės Genovaitės Povilaitytės-Juknevienės mirties nuoširdžiai užjaučiame dukteris Zitą ir Reginą bei artimuosius.

LPKTS Rokiškio filialas

Skelbimas

Liepos 23 d. (šeštadienį) 11 val. LPKTS buveinėje įvyks LPKTS valdybos posėdis. Valdybos narius kviečiame dalyvauti.

Pašventintas paminklas Šimonij giron partizanams atminti

(atkelta iš 1 psl.)

1944 metų spalio 16–28 dienomis J. Guzas parengė Nepriklausomos Lietuvos pogrindžio organizacijos įstatus bei partizanų skyrių kūrimo instrukciją. Netoli Kušlių kaimo, Šimonij giron pašventyje, buvo įrengtas šios organizacijos štabo bunkeris.

1944 metų lapkričio 1 dieną štabo bunkeryje buvo išspausdinti pirmieji atsišaukimai ir įspėjimai milicininkams ir skrebams. Lapkričio 8–14 dienomis buvo galutinai suformuotas iš 3 skyrių (60 partizanų) Nepriklausomos Lietuvos partizanų būrys.

1-ojo skyriaus vadas Juozas Rimkus, 2-ojo – Augustinas Baltuška, trečiojo – LPKTS pirmininko Gvido Rutkauskio dėdė Steponas Šukys. 100 egzempl-

liorių tiražu buvo atspausdintas būrio laikraštis „I kov“ . Tai buvo pirmoji partizanų spaudo Anykščių krašte.

1944 metų gruodžio 4–6 dienomis pagal štabo bunkerio pavyzdį buvo įrengti dar du bunkerai Šimonij gironje, netoli Priepado ežero ir prie Ešerinėlio ezerėlio.

Gruodžio 23–26 dienomis dauguma Nepriklausomos Lietuvos būrio narių prieš šv. Kalėdas trumpam buvo grįžę į savo namus, tuo pasinaudodami čekistai suėmė Steponą ir Osvaldą Žvirblius bei Vacį Budreiką. Per tardymus, neįskentė nežmoniškų kankinimų, jie prasitarė, kur yra Šimonij gironje partizanų bunkerai.

Buvo suimtas štabo viršininkas Juris Guzas, 1-ojo skyriaus vadas Juozas

Rimkus, būrio vado Alberto Nakučio brolis Stasys, ryšininkai Romas ir Balys Šalakas ir Jonas Skipitis. Visi buvo žiauriai kankinami. J. Skipitis neatlaikė kankinimų ir mirė Lukiškių kalėjimo ligoninėje, kiti buvo nuteisti 15–20 metų katorgos. Keturi kovotojai mirė Sibiro lageriuose nuo išsekimo ir ligų.

I Lietuvą grįžo tik R. Šalaka. 1945 metų pavasarį A. Nakutis atkūrė partizanų būri, kuris nuo 1947 metų buvo vadintas Žalgirio būriu. Šis būrys kovojo iki 1949 metų lapkričio 1 dienos, kuomet dauguma partizanų jau buvo žuvę, o likę prisijungė prie Vytauto apygardos.

Paskutiniai Šimonij giron partizanai žuvo 1952 metų spalio 13 dieną netoli Skaisčio ežero. Jie žuvo, kad mes

laisvi būtume“, – pasakojo istorikas G. Vaičiūnas.

Renginyje kalbėjo meras K. Tubis, Svėdasų girininkijos girininkas D. Tuskė, LGGRT centro astovai, Lietuvos archyvų departamento astovė, LPKTS Kupiškio filialo pirmininkė, tremties dainas dainavo buvusių tremtinų choras.

LPKTS Anykščių filialo pirmininkė P. Petrylienė dėkojo prisidėjusiems prie paminklo statybos, o renginio svečiams ir dalyviams – už kantrybę kaitros metu. Vaišinomės kareiviška koše ir partizaniška arbata.

**Liudvika DANIELIENĖ.
LPKTS Anykščių filialo valdybos narė
B. Tvarkūno nuotrauka**

Pravieniškių raudonųjų bukų alėja – nekaltųjų kraujo simbolis

(atkelta iš 1 psl.)

Ją nušovė raudonarmietis pro langą, kulką pataikė į kaulą ir išėjo pro smilkinį, ištaškydama smegenis ant sienos... Darraudonarmietis įmetė granatą, tačiau ji nesprogo, todėl trejumetukų sesutė Janytė išliko gyva. Laimė, vaikas, visą parą likęs vienas prie mamos kūno, nepaėmė tos granatos... Vyresniajā mano sesutę, buvusią lauke, nužudė mongoliškų veido bruožų raudonarmietis, perrēžęs jai pilvelį, bet ir taip sužalota ji dar nušliaužė keliausdešimt metrų..."

Justino Murausko liudijimą perskaitė renginio vedėjas Vilius Kaminskas. J. Murauskas išliko gyvas, nes šaudant jam buvo peršauta koja, ant jo užvirto kitos aukos... Aukščiausiojo va-

liajis tapo dar vienu liudininku, palikušiu bausi nusikaltimą prieš žmoniškumą liudijančius atsiminimus. O kiek dar liko neužrašytų liudijimų, dar gyvu artimųjų atmintyje?

Tradiciškai pagarbatą aukoms atidavė Kaišiadorių rajono savivaldybės meras pavaduotojas Algimantas Janavičius bei Seimo narys Rytas Kupčinskas, padėdami prie paminklo gėlių krepšelių, perjuostą Trispalve juoste. Paskui buvo pasodintas raudonasis bukas – tokiai aukų atminimui skirtą idėją subrandino J. Gečaitė-Jasevičienė ir jos dukra J. Laniauskienė, savo močiutės Elenos Budrienės atminimui paskyrusi eilėraštį „Gržta prisiminimų vėjas“. Galbūt išaugas šių medžių giraitė ir jų

raudonis bus dar vienas simbolinis Pravieniškių žudynių aukų pagerbimas...

Minėjimo metu skambėjo Rumšiškių kultūros centro folklorinio ansamblio „Pravienė“ (vadovė Ernesta Žiūkiene) atliekamos patriotinės dainos, aktoriaus J. Dimšos skaitomos eilės. Po renginio jo dalyviai galėjo atsigavinti Rumšiškių KC Pravieniškių padalinio salėje.

Pravieniškių žudynių aukų atminimas pagerbiamas kasmet, birželio 26 dieną. Minėjimo iniciatorius Vytautas Aleksandras Markevičius gali lengvai atsiptūsti – jam dabar talkina Rumšiškių kultūros centro Pravieniškių padalinys, vadovaujamas Aistės Gudeliauskaitės. Deja, gerų norų ir entuziazmo neužten-

ka, norint tinkamai įamžinti 1941 metų birželio 26-sios Pravieniškių žudynių aukų atminimą. Galbūt atėjo metas tam skirti ir Vyriausybės dėmesį?

„Miršta tiesa, kuria niekas negyvena, išnyksta žodžiai, kurių niekas nesako, sugriūva tvirtovės, kurių niekas negina... Užgėsta ugnis, kurios niekas nekursto, išsenka upės, kai gyvi šaltiniai jų nepamaitina. Sustoja viskas, kai Dvasia pasibaigia. Bet kol mes gyvi – šito neturi būti! Štai kodėl mes mirusiu, kurie kartais būna stipresni už gyvuosius, dvasios vedami čia reiskiamame jiems savo pagarbatą,“ – argi ne tiesą pasakė kunigas A. Bulotas prieš malda už mirusiuosius?

Gintaras MARKEVIČIUS

Saliamono Banaičio darbai Lietuvai

(atkelta iš 7 psl.)

Apie kanklininkų ansamblio koncertą palankiai atsiliepė ir vokiečių spauda. Jau nepriklausomoje Lietuvos 1925 metais šio ansamblio pagrindu buvo įkurta Lietuvos kanklininkų draugija. S. Banaitis draugijai perleido kanklininkų ansamblio instrumentus.

S. Banaičio rūpesčiu 1915 metų rudenį Kaune buvo įsteigta Lietuvos draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpti skyrius, taip pat buhalterijos kursai. 1915 metų rugsėjį mieste pradėjo veikti pirmoji lietuviška gimnazija. Po sunkių derybų su vokiečiais S. Banaitis gimnaziją įsteigė kaip privatus asmuo. Pradžioje gimnaziją finansavo Lietuvos draugija nukentėjusiems dėlkaro šelpti, vėliau mokyklos rėmimą perėmė „Saulės“ draugija, kurios vardu ši gimnazija ir buvo padavinta. Be gimnazijos, Kaune sėkmaginei veikė 12 S. Banaičio įsteigtų pradžios mokyklų, kurias jis pats inspektavo. Taip pat jo dėka buvo įsteigti gimnazijos vakariniai kursai suaugusiems.

Kartu su Aleksandru Dambrauskui-Jakštu ir Jonu Kriauciūnu 1916 metų sausį parengė ir paskelbė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Konstitucijos projektą, kuriuo siekta atkurti Lietuvos valstybę ir įteisinti monarchinę santvarką. Projektas 800 egzempliorių tiriau atspausdintas S. Banaičio spaustuvėje, išplatintas Kaune, Suvalkijoje ir išvežtas platinti į Šveicariją bei Prancūziją. Tačiau platesnio atgarsio šis

dokumentas nesulaukė dėl tos paprastos priežasties, kad Europoje jau buvo monarhizmo saulėlydis. Kuriant naujos valstybės pamatus reikėjo žvelgti į ateitį.

Nepriklausomybės Akto signataras

S. Banaitis dalyvavo 1917 metų rugpjūčio 18–22 dienomis vykusioje Vilniaus lietuvių konferencijoje ir iš 222 delegatų buvo išrinktas į Lietuvos Tarybą. Pasirašant 1918 metų vasario 16 dienos Nepriklausomybės Aktą, pagal abėcėlę turėjė teisę pasirašyti pirmas, užleido šią garbingą vietą tautos patriarchui J. Basanavičiui. P. Klimas savo dienoraštyje rašo, kad Banaitis, svarstant Lietuvos nepriklausomybės klausimą, neva bijojo dėtis su vokiečiais. Ką Klimas tuo norėjo pasakyti, nėra visai aišku. Šiaip ar taip, S. Banaitis dar Organizacijos komiteto lietuvių suvažiavimui susaukti susirinkimo 1917 metų rugpjūčio 2 dienos posėdyje dėl takto Lietuvos nepriklausomybei pasiekti svarstė: „Kad Lietuva lieka (turi būti) nepriklausoma, tai aišku, bet ekonomija mes vis tiek turėsime rištis su vokiečiais. Politikos žvilgsniu mes galime jungtis su kita. Kad būtų paskelbtas Lietuvos klausimas – reikia ko nors prisijadėti, kad Lietuva būtų išreklamuota, reikia kokiu nors būdu prisidėti prie vokiečių“. Ar čia baimė? Atsižvelgiant į to meto politines aplinkybes, taip pat ir S. Banaičio asmeninę patirtį su vokiečių okupaci-

ne valdžia Kaune, – veikia praktinis ir pragmatinis požiūris.

Paskelbtą nepriklausomybės reikėjo įtvirtinti ir ginti. Vykdant nepriklausomybės kovoms, S. Banaitis, tuo metu paskirtas Šakių apskrities viršininku, suorganizavo 120 savanorių būri ir pašiuntė į Kauną. Kaip vienas iš Prekybos ir pramonės banko kūrėjų šio banko lėšomis rėmė Lietuvos kariuomenę, vykdant nepriklausomybės kovoms. Jis taip pat buvo vienas iš Valstybės Tarybos apsaugos komisijos narių. Keturi jo sūnūs taip pat stojo į Lietuvos kariuomenę ginti nepriklausomybės.

Verslo klestėjimas ir nesėkmės

1919 metais S. Banaičio iniciatyva buvo įkurta Ekonominė ir politinė Lietuvos žemdirbių sąjunga. Jos laikraštį „Žemdirbių balsas“ jis pats redagavo ir leido. S. Banaitis buvo išsitikenės, kad Lietuvos ekonominio vystymosi pagrindas yra žemės ūkis ir valstietija. Žemdirbių sąjunga rinkimuose į Steigiamąjį Seimą pasirodė nesėkmingai. Signataras nuo aktyvaus politinio gyvenimo nusišalino, tačiau toliau veikliai reiškėsi kitose srityse: buvo vienas Prekybos ir pramonės banko steigėjų, nusipirkęs iš Vokietijos keletą laivų 1919 metais įkūrė Lietuvos laivininkystės (garlaivijų) bendrovę, prasidėjo intensyvi laivyba Nemunu iki Dancigo ir toliau Baltijos jūra. Plaukiojo tiek prekybiniai, tiek pramoginiai laivai. S. Banai-

tis éjo dar toliau – 1927 metais įsteigė laivų bendrovę „Amerika“, per kurią lietuvių emigruodavo į Pietų Ameriką ieškotis darbo. Deja, šis laivybos verslas dėl įvairių priežasčių pradžioje atrodė patrauklus, galų gale tapo nuostolingas, S. Banaitis prasiskolino bandui 14 tūkstančių litų, ir tik po jo mirties giminaičiai, užstatę jo ūkį Vaitiekupiuose, padengė skolas.

Kuri laiką nuo 1928 metų pradžios iki vidurio S. Banaitis redagavo ir leido „Tautos kelia“. Laikraštis buvo radikalios, voldemarinių krypties. S. Banaitis, savo pažiūromis krikščionis katalikas bei palaikės valdžioje esančius Smetonos tautininkus, po pusmečio nuo redaktoriaus darbo nusišalino.

Pablogėjus sveikatai, 1932 metų pradžioje S. Banaitis perėjo į ramesnį darbą – Kauno savivaldybės buvo paškirtas Kauno užmiesčio autobusų stoties viršininku. Signataro pastangomis autobusų stociai buvo išrūpinta patogi vieta Vytauto prospektė.

S. Banaitis mirė 1933 metų gegužės 4 dieną. Palaidotas Kauno kapinėse. Sovietams okupavus Lietuvą ir ēmus naišinti Kauno kapines Lietuvos laivų likę S. Banaičio artimieji jo palaikus perkėlė į Petrasilių kapines, kur jie išsisi iki šiol.

Saliamono Banaičio nuopelnus Lietuvai aukštai vertino jo amžininkai. 1928 metais jis buvo apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordinu.

Povilas BARŠYS